

הקדמה

פרופסור דפנה יזרעאלי ז"ל פתחה את ה"דיוקן אישי"¹ שכתבה לפני שנים מעטות במשפט הבא: "הביוגרפיה שלי קשורה זה עשרים שנה עם התפתחות המחקר הפמיניסטי החדש בסוציולוגיה שהתמקד במגדר." אכן, תולדותיה האקדמיות של פרופסור יזרעאלי הן במידה רבה תולדותיו של חקר המגדר בישראל, מהיותה מחלוצותיו, מבנותיו וממניחות היסוד למחקרים הפמיניסטיים בישראל.

הקדשת גיליון של כתב־העת 'תרבות דמוקרטית' למחקרים פמיניסטיים הבודקים את מצבן של נשים בישראל כיום נראתה לנו, עליכן, דרך ראויה ביותר להנצחת זכרה של חוקרת דגולה זו. אולם רק כאשר החלו המאמרים להיאסף התחלנו להבין עד כמה המחקר הפמיניסטי הישראלי כולו אכן קשור למחקריה של פרופסור יזרעאלי. במאמר אחר מאמר, שוב ושוב, צוטטו כתביה, תוך התבססות על מסקנותיה, תובנותיה, הסבריה וחידושיה ויישומם בתחום הספציפי שנידון באותו מאמר. קובץ מאמרים זה אינו אפוא רק מחווה של אהבה וזיכרון לחברה, עמיתה ומדריכה, אלא מהווה גם הוכחה לחשיבות מחקריה ולחיותם בקרב חוקרים אחרים.

כאשר תכננו את החוברת, ראינו לנכון לא להגבילה לתחום ספציפי של חקר המגדר, כי הרי כתב־העת הינו רב־תחומי. אופיו זה נראה לנו תואם היטב את דרכו של המחקר הפמיניסטי המאחד בתוכו תחומי ידע שונים ומתנגד לחלוקות הנוקשות, המסורתיות, שביניהם. יתר עליכן, המחקר הפמיניסטי הנו לא רק רב־תחומי, אלא אף בינתחומי, שכן תחומי ידע שונים, המאירים זה את זה, משולבים במחקר אחד. בינתחומיות כזו אכן מאפיינת את רוב המאמרים בקובץ זה. אומנם, כתוצאה מטבע הנושא – מעמדן של נשים בישראל – לרוב המאמרים יש קשר הדוק לתחומי הסוציולוגיה והמשפט, אולם חלוקת התחומים המסורתית אינה מגבילה אותם. כך, למשל, לדיונים בתחום המשפט יש קשר מרכזי לסוציולוגיה; הדיונים בסוציולוגיה נשענים גם על היסטוריה תרבותית; הדיון הספרותי מתבסס על תפיסות מתחום הסוציולוגיה; והדיון מתחום החינוך כולל גם תובנות פסיכולוגיות ותרבותיות. בינתחומיות זו של הקובץ תואמת את תפיסתה של דפנה יזרעאלי את מחקר המגדר; על־סמך תפיסה זו היא יסדה את "התוכנית ללימודי מגדר" באוניברסיטת בראילן כתוכנית בינתחומית שמטרתה להכשיר חוקרי מגדר המסוגלים לשלב ידע ותובנות מתחומים שונים בבודקם את הדרך שבה המגדר מבנה את מקום הפרט בחברה.

1 מסמך, שלא פורסם, המכיל תיאור אישי שכתבה דפנה.

המאמרים השונים בקובץ זה מייצגים תחומים רבים בחייהן של נשים בישראל היום, תוך בדיקת האופן שבו המגדר מתווה את אורח חייהן ואת מקומן בחברה, בפוליטיקה, בחיי העבודה, בתחום מעמדם לפני החוק, בתקשורת, בחינוך, בחיי הדת ובתרבות. לא הגבלנו את הדיון לתחומי ההתמחות של פרופסור יזרעאלי; מטרתנו היתה להרחיב את תחומי הדיון, עד כמה שניתן בקובץ מחקרים אחד, להיבטים שונים בחיי נשים ולמעמדן בחברה הישראלית כיום, וכך ליצור תמונה סינכרונית רחבה. ניסינו להצביע גם על תהליכים דיאכרוניים שהובילו למצבן של נשים בישראל כיום, ולכן כמה מן המאמרים עוסקים בבסיס ההיסטורי של מקום הנשים בחברה הישראלית. תחום נוסף הנדון בקובץ זה בכמה מאמרים הוא התנועה הפמיניסטית הישראלית ומאבקים פמיניסטיים שונים, שחלקם אף הובלו על-ידי דפנה יזרעאלי. היוזמה להוצאת קובץ מאמרים זה החלה עוד בחייה, מתוך תקווה להגישו לה כשי וכתודה על מפעלה, אולם לא זכינו לכך, והחוברת יוצאת לזכרה. את דמותה נושאים כל אוהביה בליבם, אך ראוי שגם הדי מפעלה המחקרי והמשכיו בתחומים כה רבים יהיו לזיכרון בספר.

רות הלפרין-קדרי

הפקולטה למשפטים

אוניברסיטת בר-אילן

טובה כהן

התוכנית ללימודי מגדר

והמחלקה לספרות עם ישראל

אוניברסיטת בר-אילן